

Кратко резюме на писмо от „За Земята“ до заместник министър-председателя г-н Томислав Дончев, относно становище по проект на Национален план за възстановяване и устойчивост (представен на 30.10.2020).

Цялото писмо можете да намерите [тук](#):

Автори: Тодор Тодоров, Радостина Славкова (Климат и енергия), Генади Кондарев, (Обществени средства в подкрепа на устойчивото развитие)

I. ПРОЦЕДУРНИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО СЛЕДВАЩИТЕ СЪПЪРНИ

Напомняме, че средствата към Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ) NextGenerationEU не са бюджетни приходи на ЕС (както предстоящата седемгодишна финансова рамка), а са заемни средства (публичен дълг) на Съюза в размер на 750 млрд. евро. Това са средства, които като граждани на ЕС ще връщаме на следващ етап. Това, че средствата са публичен дълг, ни прави особено отговорни към начина, по който тези средства ще бъдат изразходвани. Предадения към ЕК план-чернова в този вид Правителството вече е задало в голяма степен рамката на предвидените дейности.

Планът към настоящия момент не предлага детайлна разбивка на планираните разходи по проекти и категории. По-голямата част от плана е пожелателен списък с изброени добри практики, които може да се приложат в следващите четири години на възстановяване. Това на практика го прави просто един шаблон, една заготовка или шейсет страници есе на стойност 12 млрд. лева.

Призоваваме Правителството да продължи с етапите за събиране на идеи по плана.

Не може при представянето на ПВУ да се създават очаквания за сериозно европейско финансиране, а в основните ни документи за развитие до 2030/50 година да разчитаме на въглища, газификация знаейки, че за подобни авантюри няма еврофондове. Парите за Плана за възстановяване са осигурени от Брюксел, но изобщо не са гарантирани. Те ще бъдат разпределени сред страните членки на конкурентен принцип и има реална опасност, ако бъде изпратен в този лишен от амбиция, визия и готовност за реформи вид да загубим голяма част от средствата за възстановяване и устойчиво икономическо развитие.

Нашата препоръка:

Едва след детайлна разбивка на предвидените инвестиции по области и компоненти, трябва да се отвори нов обществен дебат и едва тогава планът да се финализира. Подходяща времева рамка е представяне на втори вариант през януари 2021 г., след това събиране на коментари по време на предизборната кампания, когато хората ще могат да задават своите въпроси към управляващи и претендент-управляващи, и накрая разглеждане на коментарите и финализиране на плана след изборите през март, за да се влезе в срока на ЕК до края на април с финална версия.

Становището е подготвено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges

II. ОТНОСНО СТРУКТУРИРАНЕТО НА ПЛАНА

1. Липсват документи, които трябва да предхождат плана

Като основна цел на плана е записано: „икономическото и социално възстановяване от

кризата, породена от епидемията COVID-19 и необходимостта от справяне с извънредните последици от нея“.

Нашата препоръка:

Последователността на действията би трябвало да е:

- анализ и идентификация на щетите и засегнатите от пандемията групи граждани и икономически области,
- приоритизиране и подреждане спрямо степен на засегнатост и обществена важност,
- калкулиране на необходимите финансови средства, необходими за възстановяването,
- укрепване и осигуряване на устойчивост на тяхното развитие в съответствие с Европейските и националните стратегически планове.

2. Липсват връзки с многогодишната финансова рамка на ЕС 2021-2027 (MFF)

Нашата препоръка:

Планирането да е в съответствие с дългосрочната финансова рамка и да е допълващо на политиките и целите, залегнали в Споразумението за партньорство за периода 2021-2027 г., но да е специфично насочено, а не да се възприема като допълнителен ресурс за финансиране на резервни проекти по оперативните програми. Връзките да са ясни и добре описани.

III. СТЪЛБ 1: „ИНОВАТИВНА БЪЛГАРИЯ“, Област „Интелигентна индустрия“

Никъде не е отчетено кои са най-засегнатите отрасли, кой вид промишленост – лека, тежка. Не е анализиран спад в областта на услугите /които безспорно са най-засегнати/, търговията, развлекателния бизнес, туризма.

1. Програма за публична подкрепа за развитие на индустриални паркове:

Цитиран е нов Закон за индустриалните паркове и се залага Публична подкрепа на индустриалните паркове.

Въпрос: Изграждането на индустриални паркове и строежа на тяхната инфраструктура ли е най-подходящата и неотложна мярка, която да премахне дисбаланса между отделните региони, да стимулира преминаването към кръгова икономика и да спомогне за насърчаване на екологичните иновации?

Нашата препоръка:

Индустриалните паркове имат нужда от прогресивно управление - някои са оглавени от такива мениджъри, но на много места липсват визионери. Нека планът се концентрира и върху привличане на подходящ мениджмънт в тези паркове, за да могат те да се впишат в идеята за Индустриална революция 4.0, както е загатнато. Нека видим разписани конкретните реформи, а не само да се говори за необходимост от такива. Щом има локализиран проблем, то е логично за поставения проблем да се предлага негово потенциално решение, а не да се предлагат решения за проблеми, които не са били поставяни.

2. Програма за подпомагане процеса на преход към кръгова икономика в предприятията

Необходимо е да се зложат конкретни измерими цели като потоци рециклирани материали или намалени емисии. Важни измерими индикатори, които трябва да имаме в този план (примери) - спестена енергия, спестени емисии, брой бенефициенти.

Говорейки за емисии, планът споменава емисии на глава от населението от малко над 8 тона годишно. Според данните на Световната банка емисиите на глава от населението са дори по-ниски. <https://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC?locations=BG>. При всички положения е ясно едно - най-големият принос към емисиите у нас има горенето на лигнитите в ТЕЦ и там е ключът за намаляване на въглеродния интензитет на цялата икономика. До колко планът говори за тази стъпка и за необходимостта от изход от въглищата, които вече са повод за натрупване на такива тежки загуби за БЕХ? Ако приемем, че Правителството е заявило интерес да развива немалък набор от мерки, таргетиращи крайното потребление на енергия и либерализирането на пазара и че тези стъпки ще доведат до естествено затихване на нуждата от въглищна индустрия, не сме сигурни, че това е подход, който е честен към работещите във въглищния сектор и към най-уязвимите потребители.

Нашата препоръка:

Необходимо е да има времеви план кога и с какъв мащаб ще се прилагат предвидените мерки, за да знаят гражданите и бизнеса в какъв момент от периода 2021-2025 ще имат възможност да се възползват. Ако има мярка, предвидена като възстановителна, но тя бъде отворена в навечерието на 2025 година, каква ще е ползата от нея? Тази тенденция я наблюдаваме вече втори програмен период при европейските средства. Примери: 2007-2013 - Програмите за реновиране отвориха в края на програмния период, а в сегашния 2014-2020 оста за чист въздух по ОПОС, където се предвижда подмяна на неефективно отопление в домакинствата, дори не е започнала с обществените поръчки и с инвестиционните програми на общини.

Всичко останало като „насърчаване“ и „мерки“ в област „Интелигентна индустрия“ е дадено общо и без конкретика.

IV. СТЬЛБ 2: „ЗЕЛЕНА БЪЛГАРИЯ“ - 4 499.0 млн. лв.

Становището е подготвено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges

1. Област „Кръгова и нисковъглеродна икономика“

А. Либерализиране на пазара на ел. енергия

Тук очакваме подробности как планът защитава най-уязвимите потребители на енергия. Либерализацията се очаква през 2025 - т.е. периодът на този план едва-едва хваща момента на пълна либерализация.

Мерките за смекчаване на негативните ефекти от либерализацията на енергийния пазар върху най-уязвимите потребители имат място в този план и според нас са допустими. Защо обаче отсъстват? Наличието на национална дефиниция за енергийна бедност не е ли едно от изискванията за ползване на средствата за реновиране? ЕК неколкократно е заявявала, че при обновяване трябва да се приоритизират най-уязвимите, както и сградите с най-лоши енергийни характеристики. Молим авторите да разпишат тези мерки най-подробно, както и тяхната връзка с други планове, стратегии и програми.

Б. Програма за енергийна ефективност

Нашата препоръка:

Бихме желали да видим във всички документи, които са свързани с инициативата на ЕК за Вълна на обновяване да се декларира готовност да се следват следните холистични принципи. Шестте ключови характеристики ще осигурят интегритет и трябва да бъдат вплетени в програмите, които България ще инициира дългосрочно на територията си:

- 1. Сградите са част от средата за живот, а тя трябва да е здравословна и да предполага възможността за постигане на благоденствие** - Хората трябва да живеят, работят и учат в сгради с топлинен комфорт през всички сезони, при добро качество на въздуха, който дишат, достатъчно количество дневна светлина и ниски нива на шум.
- 2. Сградите ни трябва да са част от енергийната инфраструктура** - Трябва да са в хармонично взаимодействие с мрежите за доставки на електрическа и топлинна енергия.
- 3. Сградите трябва да постигат високи нива на енергийна ефективност** - Енергията в сградите да не се разхищава. И старите и новостроящите се сгради трябва да имат много ниска енергийна консумация.
- 4. Сградите трябва да бъдат кръгови по отношение на използваните материали и начина на обитаване** - Възможността за повторно използване на материалите и суровините при строежа и обновяването на сгради трябва да бъде норма. Сградите трябва също така да могат да се адаптират лесно към променящите се нужди на своите обитатели и да позволяват преустройство във времето.
- 5. Без нужда от използване на изкопаеми горива в/за сградите** - Ниската енергийна консумация ще позволи пълно покриване на енергийните нужди на сградите с възобновяеми енергийни източници.
- 6. Сгради, устойчиви на климатичните рискове** - Сградите трябва да се строят и

Становището е подготвено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges

обновяват с мисъл за тяхната устойчивост срещу влиянието и рисковете на климатичните промени.

В. Създаване на национален фонд за декарбонизация.

Никъде в плана няма индикация, че средствата ще се използват като лост за мобилизиране на частни инвестиции, а такова поле и потенциал има.

В Националния план за възстановяване и устойчивост, който според авторите си "полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка" е записано, че "либерализацията на енергийния пазар е ключова предпоставка за устойчивото енергийно развитие в страната, подпомагайки децентрализираното генериране и съхранение на електроенергия". Действително тази единствена реформа предвидена в стълб 2, се нуждае от по-детайлно разписване на дългосрочната визия, цели и приоритети. Необходимо е по-детайлно разписване на реформаторските намерения по отношение на:

- **мерки за съчетаване на енергийна ефективност с използване на енергия от възобновяеми източници за собствени нужди, с фокус върху регламентацията на „общностите за възобновяема енергия“** - обединения, включващи граждански кооперативи, индустриални предприятия и общини, които с минимална подкрепа могат да бъдат катализатор на инвестиции и иновации в областта на нисковъглеродните технологии, като същевременно са и решение на наболял социален проблем - енергийната бедност и субсидиите за фосилни горива като помощ за отопление.

- **създаване на национален фонд за декарбонизация** - това е важна и навременна инициатива, но отново словесен тюрлюговеч от финансиране без поставени демаркации между този план и другите фондове, по които ще се финансира. При структурирането и капитализирането на националния фонд за декарбонизация, следва да се разпишат бенефициентите, които ще имат достъп до този фонд и финансовите механизми, които ще бъдат създадени за подпомагане осъществяването на инициативи по горните мерки (кредитни линии за граждани и бизнеса, банкови гаранции или зелени държавни облигации и други финансови инструменти). Не става ясно кои приоритети на плана ще се финансират, кой ще го управлява? Какви функции и цели на фонда ще бъдат под шапката на "Възстановяването"? Няма и предвиден бюджет. Колко от 3-те млрд. лева по Програмата за енергийна ефективност по стълба „Зелена България“ ще минават през него? Отбелязваме като положителна точка, намерението към фонда да се създаде единна точка за техническата помощ на кандидатите чрез обслужване на едно гише, каквото е особено необходимо при програмите за обновяване.

Само поредните планове и стратегии ли ще се разписват под тази дейност и ще има ли реални инвестиции в декарбонизация? Какво реално искаме да постигнем с Фонд за декарбонизация като на практика нищо не планираме да декарбонизираме до 2030 г. според цифрите в ИНПЕК, та камо ли да има амбиция за декарбонизация до 2025 г.? Променило ли се е нещо в целите ни от предадения финален ИНПЕК през февруари? Предвид, че структурирането на този фонд ще се случи и под прякото наблюдение на ЕК,

имаме повишения очаквания за тази синергия и съответно за по-добър краен резултат. Със сигурност не желаем посредствени мерки, нито мерки които ще останат само на хартия.

2. Област „Биоразнообразие“

България е в наказателни процедури заради липса на планове за управление за Натура 2000 зоните. В плана за възстановяване залагането на НОВИ 38 млн. лв. за управление на Натура зони не е добре обосновано като връзка между пандемията и възстановяването.

Въпроси: Защо не по ОПОС? Допълнителни на националния бюджет и на бюджета по ОПОС ли са тези средства? Какво целим като краен резултат от тях и кои са визираните бенефициенти?

3. Област „Устойчиво селско стопанство“

Дигиталното земеделие е уместно, но колко още програми за иновации ни трябва? Декларирана е подкрепа за малки стопани, но без антикартелни мерки това няма как да се осъществи.

Възстановяване на българското село е основен начин и за справяне с последиците от тази, а и с последващи пандемии. Наблюдавахме ясно изразена тенденция и предпочитания още при първото затваряне през март 2020, когато много хора се оттеглиха по селата. С повече съдействие към местните хора и общности, моментът е отличен да се вдъхне обратно доза живот на селските райони и да запазим и увеличим енергията, вложена в тяхната поддръжка.

Нашата препоръка:

Важно е да се съчетае селскостопанското производство с малки предприятия за първична преработка на селскостопанската продукция, собственост на самите производители на първична продукция. Важно е да се изследват и интегрират възможностите за представяне на нови култури като адаптационна мярка към промените в климата, специално за овощарство, градинарство, засаждане на гори в земеделски земи.

Не са посочени мерки за животновъдство -необходим е акцент върху храната и производството на храната, необходима за населението, както и повече фокус върху работните места и стимулирането на предприемачеството и кооперирането на производители.

Един набор от мерки насочени към възстановяване на българското село, включващ основни комунално-битови услуги, като доставка на основни продукти, медицинска, аптекарска помощ, транспортна свързаност и т.н., /невключени в досегашната програма за селските райони/, ще е от голяма полза и в съответствие с климатичните цели.

ЗА ЗЕМЯТА е независима неправителствена организация, част от “Приятели на Земята” (Friends of the Earth) и член на международните организации CAN Europe (Мрежа за действия за климата Европа), СЕЕ Bankwatch Network (Мрежа за наблюдение на Международните финансови институции за Централна и Източна Европа), ZWE (Нулеви отпадъци – Европа), GAIA (Глобално обединение срещу инсинераторите), както и на националните Коалиция „За да остане природа в България“, „Българска антиядрена коалиция“, „България без цианиди“, „Коалиция за устойчиво ползване на фондовете на Европейския съюз“ и Коалиция за климата - България.

Становището е подготвено с финансовата подкрепа на The Minor Foundation for Major Challenges

